

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE YABANCI SERMAYE GİRİŞLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Cansel OSKAY* & Yeşim KUBAR**

Özet Türkiye de 1980'li yıllarda serbest piyasa ekonomisine geçiş ve liberalleşme eğilimlerinin finansal sektöre yansımaları ülkemizde yabancı bankaların, bankacılık sektörüne girişini hızlandırmıştır. 1980'li yıllarda 4 olan yabancı banka sayısı 1990 yılında en yüksek seviyesine 23'e ulaşmış, yaşanan 2000 ve 2001 krizleriyle birlikte sektöre giren yabancı banka sayısı azalmıştır. Ancak, ülkemizde bankacılık sektörünün kar potansiyelinin yüksek olması ve Güçlü Ekonomiye Geçiş programının yarattığı olumlu atmosfer, yeniden yabancı bankaların ilgisini ülkemize çevirmiş, 2006 yılı itibari ile yabancı banka sayısı sektörde artış göstermiştir. Yabancı sermayenin bankacılık sektörüne girişinin yerli bankalar ve ülke ekonomisi üzerinde yaratacağı olumlu ve olumsuz etkiler tartışmalara neden olmuştur. Dolayısıyla bu çalışmada; Yabancı bankaların ülkemizi tercih etme nedenleri ve bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişinin yarattığı olumlu ve olumsuz etkilerin neler olabileceği ekonomik açıdan değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık Sektörü, Yabancı Bankalar, Yabancı Bankaların Olumlu ve Olumsuz Etkileri, Türkiye Ekonomisi

An Evaluation of Foreign Capital Inflows on Turkish Banking Sector

Abstract In Turkey passing to free market economy in 1980s and liberalism's reflection on financial sector accelerated the entry of foreign banks into the banking sector. While the number of foreign banks were 4 in 1980s, it caught 23, which is the top level, in 1990 and due to during 2000 and 2001 crises, number of foreign banks decrease, but in our country high profit potential of the banking sector caused the continuing interest of foreigners. The positive atmosphere the program Passing to Powerful Economy created transferred the interest of foreign banks into our country again and the number of foreign banks showed upturn increase in 2006. That the entry of foreign capital into the banking sector will lead to important positive and negative effects for both domestic banks and also for the country economy created discussions. In this study the causes of foreign banks in preferring our country and what the positive and negative effects the entry of foreign capital into the banking sector created can be were tried to evaluate in economic viewpoint.

Key Words: Banking Sector, Foreign Banks, Positive and Negative Effects of Foreign Banks, Turkish Economy

* Yrd.Doç.Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü. canselseymen@hotmail.com

** Arş.Gör., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü. kubar46@hotmail.com

Giriş

Bankacılık sektörü; ülkelerin büyüme ve kalkınmasının gerçekleştirilmesi için gerekli olan, tasarrufların artırılmasında öncü bir sektör olması nedeniyle tüm ülkeler için önemli ve geliştirilmesi gereken bir sektördür. Ülkemizde, Osmanlı döneminden itibaren sınırlı olarak var olan, Cumhuriyetin ilanından sonra gelişme gösterip, çeşitli evrelerden geçen bankacılık sektörü, özellikle yirminci yüzyılda teknolojik gelişmelere ve finansal gelişmelere bağlı olarak çarpıcı bir ilerleme göstermiş ve yabancı sermaye bankacılık sektörüne girmeye başlamıştır.

Ülkemizde yabancı sermaye girişleri belirli dönemlere kadar çok küçük oranlarda kalmış olsa da, dışa açılma politikalarının yoğunlukla uygulandığı dönemlerde yabancı sermaye girişleri önemli oranlarda artmıştır. 1980'li yıllardan itibaren serbest piyasa ekonomisine geçişle birlikte, Türk mali sistem yeniden yapılanma sürecine girmiş ve gerek kurumsal gerekse yasal altyapı yönünden mali piyasalarda serbestiyi öngören önemli reformlar gerçekleştirilmiştir. Reform sürecindeki olumlu gelişmeler bankacılık sektörünü de olumlu yönde etkilemiş, bankaların daha rekabetçi bir ortamda çalışmasına olanak sağlanmıştır. Türkiye'nin dışa açılma ve dünya ile bütünleşme çabaları ve dış ekonomik ilişkiler hacmindeki gelişmeler dış ticaret bankacılığını teşvik etmiştir. Dışa açılma politikası bir yandan ülkeye yabancı sermaye girişini teşvik etmiş, diğer yandan, yerli özel sermayeli dış ticaret bankalarının kurulmasını ve yurt dışında şubelerini yaygınlaştırmıştır. 2001 finansal kriz sonrası gerçekleştirilen yeniden yapılandırma programı ise, koşulları yabancılar açısından uygun hale getirdiğinden günümüzde yabancı bankaların sayısı geçmişe göre çok yüksek oranda artış göstermiştir. Türk bankacılık sektöründe özellikle son yıllarda yabancı sermaye payının giderek artış göstermesinin olası etkileri tartışma konusu olmuştur.

Bu çalışmada, günümüzde tartışmalara konu olan Türk bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişlerinin nedenleri ve boyutları üzerinde durularak, giderek artmakta olan yabancı sermayeli bankaların, bankacılık sektörüne ve ekonomiye etkileri değerlendirilecektir.

1. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE YABANCI SERMAYE

1.1.Yabancı Sermayenin Türk Bankacılık Sektörüne Girişlerinin Nedenleri

1984 yılında bankacılık kanunlarında yapılan değişiklik, yüksek miktarda yabancı sermayenin Türkiye'de bankacılık sektörüne girmesine neden olmuştur. Döviz piyasasındaki yükselişler de Türkiye' de finansal

sektörde yabancı payını ve katılımını artırmıştır. Uluslar arası yatırım ve ticaretteki artışla birlikte Türkiye'nin bankacılık sektöründeki banka sayısı da artmıştır(Aysan ve Ceyhan, 2006; 4).

Asya ülkelerinden başlayıp, yayılma riski nedeniyle tüm gelişmekte olan ülke ekonomilerini tehdit eden 1998 Krizi ve ülkemizde yaşanan yabancı finansal kaynak sıkıntısı sonrasında, 2000 yılında uygulanan reform programı, Türk ekonomisinin görünümünü bir süre için güven verici bir hale getirmiş ve bu dönemde yabancı bankaların Türk finans sektörüne ilgilerinde bir artış olmuştur. Hemen sonrasında Kasım 2000 ve 2001 Şubatında peş peşe gelen krizler görünümün değişmesine sebep olmuş fakat yabancı sermayenin Türkiye'de faaliyet gösteren bankalara ilgisi azalmamıştır. Bunun en önemli sebebi ise bankaların değerlerinin oldukça düşmesi ve devralınmasının kolaylaşmış olmasıdır (Sevimeser, 2005; 40).

Yabancı bankaların Türkiye'deki faaliyetleri, Türkiye'de banka kurmak veya bankalarına ait olmak üzere Türkiye'de şube açmak şeklinde gerçekleşmektedir. Yabancı bankaların etkinlik alanı son dönemde özellikle Türk bankalarının satın alınması şeklinde gerçekleşmiştir(Başak, 2007; 6). Yabancı sermayenin banka kurma, şube açma ve yerli bankaları satın alma şeklinde Türk bankacılık sektörüne girişlerinin nedenleri arasında, gelişmiş ülkeler açısından finansal hizmetler sektörüne yönelik gelişmelerden bahsedebiliriz. Bunlar; küresel rekabet, banka dışı sektörlerden gelen baskı, geleneksel hizmetlerin kar marjlarının düşmesi, sınır ötesi faaliyetlerin cazip hale gelmesi, operasyon giderlerinin düşürülmesi amacıyla ölçek ekonomisi arayışıdır. Pazar paylarını artırma çabasına giren büyük ölçekli bankalar, hızla artan rekabet altında gerek ürün bazında gerekse bölgesel bazda ürün yelpazesini genişletmek ve yeni riskler üstlenmek zorunda kalmışlardır. Bu bankalar, kendi ülkelerinde doyma noktasına gelen pazarın yanı sıra, off-shore bankacılığına ve gelişmekte olan yeni pazarlara girmeye başlamışlardır.¹

Diğer taraftan, Türk bankalarının yabancı ortak aramaları, yabancı bankaların Türk bankalarında pay sahibi olmak istemeleri, Türkiye de uygulanan ekonomi politikalarının batılı ülkelere genel kabul görmesi, Ortadoğu pazarlarına yakınlık, Türkiye'nin dış ticareti, hem ABD hem Avrupa'da bankacılık sektöründe pazarın doygunluğa ulaşmış olması, gelişmiş ülkelerde kâr marjının çok daralmış olması ve penetrasyon, yani bankayla çalışan nüfusun gelecekte fazla artmayacak olması da yabancı sermayenin bankacılık sektörüne girişlerinin artmasında önemli olmuştur

¹TBB, Yabancı Bankalar, <http://www.tbb.org.tr/turkce/dergi/dergi52/1-yabancibankalar.pdf>, 2005,s.3-4

(Çakar,2005; 44). Ayrıca Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) ile üyelik müzakere sürecine girmiş olması, AB kaynaklı sermaye için ek bir teşvik olmaktadır. Türk Bankacılık Sektörüne en yoğun ilginin AB-15 ülkelerinden geldiği görülmektedir. Bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişinin en önemli nedenlerinden biri yürürlükte bulunan bankacılık mevzuatımızın gerek Avrupa Birliği direktifleriyle gerekse BASEL-II düzenlemeleri ile uyumlu olmasıdır. Bankacılık uygulamalarımız uluslar arası uygulamalara paralel olarak gelişme göstermektedir. Mevcut bankaların fiziki ve beşeri altyapılarının yüksek olması da yabancı ilgisinin artmasında etkili olmaktadır.

Belirtilen etkenlerden daha önemli olduğu düşünülen bir diğer faktörde, Türkiye'de mali piyasaların yeterli derinliğe sahip olmamasıdır. Dünyada bankacılık sektörünün büyüklüğü genel itibarıyla GSMH'nin iki-üç katı büyüklüğüne sahipken, Türkiye bu oranın çok gerisinde bulunmaktadır. Bankacılık pazarının büyüme potansiyeli taşıması, kredi türlerinin ve diğer bankacılık ürünlerinin sınırlı olarak kullanılması yabancıların ilgisini arttırmaktadır. Özellikle konut finansmanının yapılan yasal düzenlemelerle teşvik edilmesi ve halen orta gelir gruplarının kredilendirilmemesi karşısında yabancı bankaların bu alana yoğunlaşması beklenmektedir. Son olarak yabancı ilgisinde etkili olan bir husus da Türkiye'de reel faizlerin yüksek olmasıdır diyebiliriz.²

1.2.Yabancı Bankaların Türk Bankacılık Sektöründeki Gelişimi ve Boyutları

Osmanlı Döneminde sarraflık ve bankerlik azınlıkların elinde olduğundan bankacılık faaliyetleri yabancı bankalarla başlamış ve uzun süre onların tekelinde kalmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda bankacığın 1856 yılında kurulan Osmanlı Bankası ile başladığı yaygın olarak kabul edilen bir görüştür. Bu dönemde, ülkede faaliyette bulunan yabancıların ve yabancı ülkelerin çıkarlarını korumak amacıyla yabancı bankalar sektörde çoğunluğu oluşturmuştur. Planlı dönemde bankacılık sektörü önemli ölçüde devlet kontrolü ve etkisi altında kalmıştır. Bankaların temel amacı beş yıllık planlarında yer alan yatırımların gerçekleştirilmesi için finansman sağlamak olmuştur. Bu dönemde yeni yabancı banka kurulmasına izin verilmemiştir. Türkiye 1980'li yılların başından itibaren, dışa açılmaya ve ekonomik büyümeye paralel olarak finansal sistemde yapısal değişikliklere uğramıştır.

²Levent Çağlayan, Bankacılıktaki Yabancılaşmayı Nasıl Anlamalı?,
http://www.stratejikboyut.com/article_detail.php?id=65 (23/09/2007)

Yerli bankaların sayısı artarken, yabancı sermayeli banka sayısı da artmaya başlamıştır. 1980'den sonra finansal sistemde rekabetin ve etkinliğin artması, uygulanan serbestleşme politikaları çerçevesinde, yabancı sermaye girişi kolaylaşmış ve önceki dönemlere göre sektöre daha fazla yabancı girişi olmuştur. Bu dönemde bankacılık sektörüne girişin önündeki engellerin azalmasına rağmen, ülkemizde uzun süreli yüksek enflasyon ve istikrarsız yapı, yabancı bankaların sistem içindeki payını pek fazla değiştirememiştir.

Türk bankacılık sektörü, günümüzde mali ve kurumsal yapı itibariyle göz ardı edilemeyecek bir seviyeye ulaşmıştır. Buna rağmen, bankacılık sektörünü, olumsuz etkileyen yapılar mevcuttur. Risk unsurunun varlığı ve ekonominin istikrarsız yapısı sonucu yaşanan krizler, bankacılık sektörünün gerilemesine ayrıca, yapısal önlemlerin alınmasına neden olmuştur. 2001 krizinin bankaların değerleri üzerindeki etkisi, izlenen özelleştirme politikaları, Türkiye ekonomisinin dışı açıklık oranının artması, finans sektöründeki birleşme ve satın alma eğilimleri, yabancı sermayenin bankacılık sektörüne geliş ve örgütlenme biçimini etkilemiştir (Akgüç, 2007; 13). Yabancı sermayenin bankacılık sektörüne ilgisi artarak sürmektedir.

Türkiye'de 1980 den günümüze kadar geçen sürede bankacılık sektörü içerisinde yabancı sermayeli bankaların sayısı yıllar itibariyle değişkenlik göstermektedir. 1980 yılında 4 olan yabancı sermayeli mevduat banka sayısı 2000 yılı sonu itibariyle 18, 2006 yılı sonu itibariyle 15 olmuştur. 2008 yılı Eylül ayı verilerine göre ülkemizde faaliyette bulunan yabancı mevduat banka sayısı 18'e yükselmiştir (Bkz.Tablo:1). Bu 18 bankanın 11 âdeti ülkemizde kurulmuş, 7 âdeti şube açmıştır. Bu sayıya 4 adet yabancı kalkınma ve yatırım bankalarını da eklersek ülkemizde toplam 22 adet yabancı sermayeli banka mevcuttur (Bkz.Tablo:2). Yabancı sermayeli bankaların toplam aktiflerinin sektör içindeki payı 2004 yılı sonu itibariyle %4'in altındayken 2006 yılında %12.23'e yükselmiştir. 2007 yılında ise bu oran %3 artarak %15.2 olarak gerçekleşmiştir (Bkz.Tablo:3).

Türkiye de 1985 yılında çıkarılan 3182 sayılı Bankalar Yasasına göre ülkemiz de bir bankanın kurulması veya yabancı bir bankanın Türkiye de açacağı ilk şubesi için Bakanlar kurulunun İzninin alınması gerekmektedir. Usule ilişkin düzenlemeler ise Hazine Müsteşarlığınca belirlenmektedir. Bakanlar Kurulu 1980 sonrası bu yetkisini cömertçe kullanmıştır. 1980 sonrasında yeni ticaret bankalarının kurulmasına izin verilmesiyle 8'i yabancı olmak üzere 19 ticaret bankası kurulmuştur. 1988-1997 döneminde bakanlar kurulu 15 bankanın kurulmasına izin vermiş böylece 1997 yılında toplam banka sayısı %60 artarak 72'ye ulaşmıştır. 72 bankadan, 3 tanesi yabancı sermayeli kalkınma ve yatırım bankası 18'i ise yabancı sermayeli banka olarak kurulmuştur (Karluk, 1999; 72).

Tablo 1: Türkiye’de Yabancı Mevduat Banka, Şube ve Personel Sayıları (1988-2008)

Yıllar	Yabancı Mevduat Banka Sayısı	Yabancı Mevduat Banka Şube Sayısı	Yabancı Mevduat Banka Personel Sayısı	Toplam Mevduat Banka Sayısı	Toplam Mevduat Şube Sayısı	Toplam Mevduat Personel Sayısı
1988	19	106	2810	52	6516	149.264
1989	21	106	2929	53	6579	151.111
1990	23	113	3012	56	6543	151.982
1995	18	104	2985	55	6215	138.964
1999	19	121	4185	62	7660	168.558
2000	18	117	3805	61	7807	164.845
2001	15	233	5395	46	6.889	132.274
2002	15	206	5416	40	6087	118.329
2003	13	209	5481	36	5949	118.607
2004	13	209	5880	35	6088	122.630
2005	13	393	10.610	34	6228	127.857
2006	15	1072	25.794	33	6804	138.570
2007	18	1741	36.707	33	7570	153.212
2008 (Eylül)	18	1950	40.467	33	8489	165.087

Kaynak: <http://www.tbb.org.tr/net/donemsel/>, <http://www.tbb.org.tr/turkce/kitap2001>

Tablo: 2 Yabancı Bankaların Aktif Yapısı Milyon YTL (000)

Türkiye’de Kurulan Yabancı Bankalar							
Bankalar	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Arap Türk Bankası	180	291	297	331	361	373	357
HSBC Bank	2.443	3.169	3.569	5.283	7.856	10.272	13.432
Citibank A.Ş.	1.317	1.457	1.287	1.922	2.531	6.105	4.194
Denizbank	1.975	3.371	3.371	6.705	9.358	11.493	14.912
Deutsche Bank	86	219	196	365	301	882	744
Eurobank Tekfen A.Ş.	348	567	602	602	739	1.116	2.749
Finans Bank A.Ş.	3.437	4.927	5.732	8.630	12.314	17.895	20.882
Fortis Bank A.Ş.	-	-	-	-	6.817	8.644	9.891
Millennium Bank A.Ş. (*)	-	-	-	-	-	1.017	1.159
Oyak Bank A.Ş.	3.068	3.519	4.500	6.154	8.377	11.815	12.541

Turkland Bank A.S.	-	-	-	-	-	-	636
Türkiye'de Şube Açan Yabancı Bankalar							
Abn Amro Bank	234	310	443	452	840	717	911
Unicredit Banca di Roma S.P.A.	53	66	75	98	51	87	31
Bank Mellat	72	115	112	179	194	225	218
Habib Bank Limited Girozentrale	19	27	33	27	26	43	48
JPMorgan Chase Bank	179	98	73	430	353	221	175
Société Générale (SA)	95	159	147	387	445	657	576
WestLB AG	162	287	372	239	321	692	877
Yabancı Kalkınma ve Yatırım Bankaları							
Crédit Agricole Indosuez Türk Bank (Colyon Bank Türk)	81	222	351	270	648	270	274
Bank Pozitif Kredi ve Kalkınma Bankası (C kredi ve kalkınma Bankası)		38	118	147	220	477	1.111
Taib Yatırımbank	12	17	19	5	15	18	16
Merrill Lynch Yatırım Bankası (Tat yatırım Bankası)	18	11	6	3	3	26	257

Kaynak:TBB, Banka Grup ve Sektör Bazında Mali Tablo ve İstatistikler,

<http://www.tbb.org.tr/net/donemsel/>

*1997 yılında Sitebank'a Devredilmiştir. Sitebank 2002 yılında Novabank'a Satılmıştır

Tablo:3 Türkiye’de Faaliyet Gösteren Yabancı Mevduat Bankalarının Aktif Toplamındaki Payları Milyon YTL (000)

Yıllar	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Toplam Aktifler	666.393	212.675	249.750	306.452	396.970	484.857	561.172
Yabancı Mevduat Bankaları	5.053	6.624	6.943	10.347	20.716	59.324	84.335
Toplam Aktif İçindeki Paylar	7.58	3.11	2.78	3.376	5.21	12.23	15.02

Kaynak: TBB, Banka Grup ve Sektör Bazında Mali Tablo ve İstatistikler, <http://www.tbb.org.tr/net/donemsel/>

2000 yılında yaşanan krizle birlikte toplam banka sayısı 2 azalırken yabancı banka sayısı değişmemiştir. Ülkemizde yabancı sermayenin ilgisi 2001 yılında Demirbank’ın HSBC ye satılmasıyla başlamış ve artarak devam etmiştir. 2001 yılında yaşanan krizin etkisiyle, 2002 yılından itibaren bankacılık sektöründe toplam banka sayısı ve yabancı sermayeli banka sayısı azalış göstermiş bu azalış yukarıdaki tablo:1’den de anlaşılacağı gibi 2005 yılına kadar sürmüştür. Ancak, yabancı bankaların sayısı giderek azalırken şube ve istihdam edilen personel sayıları bazı yıllar dışında sürekli olarak artış göstermiştir. Yabancı bankaların şube sayısı Temmuz 2005 tarihinde özel bankalar grubunda yer alan Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş’nin yabancı banka statüsüne geçmesi nedeniyle artmıştır. 2005 yılı ilk dokuz aylık döneminde şube sayısı özel bankalarda 8 gerilerken, yabancı bankalarda 174 artmıştır. Yabancı mevduat bankası şube sayısı Aralık 2006 itibariyle 1072 iken, 2008 yılı Eylül ayında 1950’ye yükselmiştir (Bkz.Tablo:1). Eylül 2008 itibariyle bankacılık sisteminde çalışan sayısı, 165.087 kişiden 40.467’si yabancı mevduat bankalarında istihdam edilmektedir.³

Türkiye’de yabancılara satışı gerçekleştirilen bankaları aşağıdaki gibi bir sıralamak mümkündür.⁴

- Demirbank Eylül 2001’de, 350 milyon Dolar karşılığında HSBC’ye,

³TBB, Banka Şube ve Personel Bilgileri,<http://www.tbb.org.tr/net/donemsel/> (30/09/2008)

⁴TUSAM, Türk Bankacılık Sistemi Yok Oluyor, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=617&sayfa=23>(21/08/2006)

- TMSF bünyesindeki Sitebank Aralık 2001'de, 45 milyon 100 bin YTL'ye Yunan NovaBank'a,
- TEB'in % 50'si Şubat 2005'de, 217 milyon Dolar'a Fransız BNP Paribas'a,
- Yapı Kredi Bankası TMSF'ye ait olan % 57,4'ü 2005 yılında, 1 milyar 182 milyon Euro karşılığında Koç Holding ve İtalyan UniCredit'in ortaklığına,
- Dışbank'ın % 90'ı Nisan 2005'de, 880 milyon Euro'ya karşılığında Hollanda-Belçika sermayeli Fortis Bank'a,
- Garanti Bankası'nın % 25,5'ini Ağustos 2005'de, 1 milyar 556 milyon Dolar'a karşılığında ABD, GE Consumer Finance (GECF)
- C Kredi ve Kalkınma Bankası'nın % 58'i, 2005 yılı sonunda, 113 milyon Dolar'a İsrail Bank Hapoalim'e
- Finansbank'ın % 46'sı Nisan 2005'de, 2 milyar 291 milyon Euro'ya Yunan National Bank of Greece'e (NBG),
- Tekfenbank'ın % 70'i Mayıs 2006'da, 260 milyon Dolar'a Yunan EFG Eurobank'a,
- Denizbank'ın % 75'i Mayıs 2006'da, 2,4 milyar Dolar'a satıldı, Fransız-Belçika ortaklığı Dexia'ya,
- Akbank'ın %20'si 17 Ekim 2006 yılında 3.1 milyon dolar'a Dünyanın en büyük bankacılık gruplarından biri olan Citigroup'a
- Alternatifbank'ın %47,02'si 2006 yılında, 204.7 milyon dolara Yunanlı Alpha bank'a
- Şekerbank'ın % 34'ü Haziran 2006'da, 425 milyon YTL'ye Kazakistan'dan Bank Turan Alem'e (Şekerbank satışının en büyük özelliği, bir Türk bankasının ilk kez Orta Asya'dan bir bankaya satılmış olmasıdır.)
- Adabank'ın % 99,99'u 45 milyon 100 bin YTL'ye, Kuveyt merkezli The International Investor şirketine,
- Oyakbank Haziran 2007'de 2 Milyar 673 Milyon dolara Hollanda merkezli, ING banka satılmıştır.⁵

Bankacılık sektöründe yabancı sermaye payı günümüz itibarıyla % 45'in üstündedir. Büyüme ve borsa payları da dikkate alınırsa bu pay % 50'lerin üzerine rahatlıkla çıkabilir. Satışa çıkarılan bankalardan Ziraat Bankası'nın tamamı, Halk bank ve Vakıfbank'ın yüzde 51'nin yabancıların eline geçmesi halinde, sektördeki yabancı sermaye oranı % 70'leri aşacağı söylenebilir.⁶

⁵Asker Bankasını 2.7 Milyar Dolara Sattı, www.radikal.com.tr/haber.php (20/06/2007)

⁶Yiğit Bulut, <http://w9.gazetevatan.com/haberdetay.asp?Newsid=163143&Categoryid=4>, (21/02/2008)

2. YABANCI SERMAYENİN BANKACILIK SEKTÖRÜNE GİRİŞLERİNİN OLUMLU VE OLUMSUZ ETKİLERİ

Yabancı sermayenin bankacılık sektöründeki payının giderek artmakta olması, bankacılık sektörüne ve ekonomi üzerine olumlu etkilerin yanı sıra olumsuz etkileri de olacaktır.

2.1. Yabancı Sermayenin Bankacılık Sektörüne Girişlerinin Olumlu Etkileri

Bankacılık sektöründe yabancı payının artması genel olarak aşağıda sıralanan olumlu etkilere neden olabilecektir.

- Ülkeye doğrudan yabancı sermaye girişlerini artırması ve ekonomik istikrara katkı sağlaması,
- Özel sektöre açılan kredilerin artırarak ülke ekonomisinin büyümesine katkı sağlaması,
- Düzenleme ve denetim kalitesini ve kurumsal yönetim uygulamalarını artırması,
- Yerel bankaları maliyet azaltma yönünde teşvik ederek rekabet ortamını artırması,
- Bankaların piyasa payını korumak için kalite geliştirmeye yöneltmesi,
- Kapsamlı ve gelişmiş risk yönetimi uygulayarak müşteri portföyünün ve risklerin düzenli takibini sağlaması,
- Ülkeye yabancı sermayenin ve yatırımların girmesini artırarak ve hızlandırarak ödemeler bilançosunu iyileştirici bir etki yaratması,
- Yabancı bankaların bankacılık sektöründe rekabet sağlayarak yerel bankaların etkinliğini arttırması,
- Finansal denetim ve yaptırım yetersizlikleri gibi altyapı eksikliklerinin giderilmesi konusunda yardımcı olması,
- Ulusal bankaların yabancı sermaye piyasalarına girişini kolaylaştırması,
- Ülkelerin dış sermaye piyasalarına açılmalarını sağlaması,
- Bankacılık ürünlerinin kullanımı, ülkeye yeni teknolojilerin girmesi ile ülkenin kalkınması,
- Fiyat ve kalitede rekabet ortamı yaratarak sektörünün kendini yenilemesi ve rekabet ortamına ayak uydurmasını sağlaması,
- Ulusal bankaları klasik bankacılık anlayışından bireysel bankacılık anlayışına yöneltmesi,
- Finansal Regülasyon/ denetim ve kanuni yaptırım yetersizlikleri gibi kurumsal alt yapı eksikliklerinin giderilmesinin hızlandırılması,
- Yeni teknolojik ve bankacılık ürünlerinin kullanımını arttırılması,
- Az personel ve ileri teknoloji kullanımı ile verimli çalışma ortamı yaratması,

- Getirdiği yeniliklerle birlikte eğitim konusuna önemli katkılarda bulunmasıdır(Çakar,2005; 42),^{7, 8}

2.2.Yabancı Sermayenin Bankacılık Sektörüne Girişlerinin Olumsuz Etkileri

Bankacılık sektöründe yabancı payının artması genel olarak aşağıda sıralanan olumsuzluklara neden olabilecektir.

- Çokuluslu firmalar veya büyük ölçekli müşterilerle çalışmayı tercih ettiklerinden, yerel işletmelerin finansal hizmetlerden yararlanma imkânını kısıtlanması,
- Devletin taleplerine karşı daha az esnek davranmaları ve devletin ekonomi üzerindeki kontrolünün azalması,
- Millî çıkarları yerel bankalar kadar önemsemeyip desteklememeleri,
- Rekabet için yerel bankalar daha fazla risk almaya başlamasının sektörde ciddi bir maliyet yükü yaratması,
- Sermaye kaçışına sebep olmaları,
- Kar transferi gibi nedenlerle dış açığı artırmaları,
- Mali göstergeleri iyi olan müşterileri seçmeleri ve küçük işletmelere kredi açmakta isteksiz davranmaları,
- Kriz dönemlerinde faaliyetlerini durdurup ülkeyi terk etmeleri,
- Yerli bankaların kredi kalitelerini bozmaları,
- Yabancı bankalar gelişmiş ürün ve hizmet yelpazesıyla yerel piyasanın en kârlı alanlarına girerken ulusal bankaların daha çok riskli sektörlerle çalışmalarına neden olmaları,
- Yerel piyasaya bağlılık hissetmemeleri,
- Sınır ötesi finansal işlemlerin karmaşık hale gelmesi ve uluslararası bankaların denetiminin güçleşmesi,
- Yerli bankalar üzerinde rekabet baskısı yaratarak, yerli bankaların rekabet maliyetlerini artırarak, bir uyum sağlama maliyetinin ortaya çıkmasına yol açmaları,
- Devletin taleplerine karşı daha az esnek davranarak, devletin kontrolünün azalmasına yol açmalarıdır (Aktaş ve Kargın,2007;32),^{9, 10}.

⁷ Ufuk Şanlı,Türkiye de Banka Alan Yabancılar Nereye Koşuyor?,
[http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=25944&yorum_id=14,\(20/11/2006\)](http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=25944&yorum_id=14,(20/11/2006))

⁸ Yabancı Bankaların Yerel Bankaların Etkinliği Üzerindeki Etkisi,
<http://www.tbb.org.tr/turkce/seminer/Asli.ppt#266.1>

⁹Türkiye de Banka Alan Yabancılar Nereye
Koşuyor,[http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=25944&yorum_id=1450,\(20/11/2006\),](http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=25944&yorum_id=1450,(20/11/2006),)

¹⁰Paranın Yabancı Damatları Raporu,
[http://www.atonet.org.tr/turkce/bulten/bulten.php3?sira=430,\(23/04/2006\)](http://www.atonet.org.tr/turkce/bulten/bulten.php3?sira=430,(23/04/2006))

3.YABANCI SERMAYENİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE GİRİŞLERİNİN BANKACILIK SEKTÖRÜ VE EKONOMİ ÜZERİNE ETKİLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

1980-1997 yılları arasında finansal liberalizasyon, bankacılık sektörüne giriş konusundaki engellerin kaldırılması ve faiz oranlarının kontrol edilmesinden vazgeçilmesi, Türk bankacılık sistemine yeni yabancı ve yerli banka girişini özendirmiştir. Artan yabancı katılımıyla birlikte yerli bankaların net faiz marjının, aktif getirisinin ve kişi başına giderlerin düşmesi söz konusu olmuştur. Dolayısıyla, ölçek olarak küçük olmasına rağmen yabancı girişi rekabet baskısı yaratmaktadır. Diğer yandan, yabancı bankalar, finansal ve operasyon el planlama, kredi analizi ve pazarlama, beşeri sermaye açısından Türk bankacılık sektörüne katkı sağlamaktadır.

Bankacılık sektöründe giderek artan yabancı katılımının en önemli etkisi, yerel bankalar üzerinde artan rekabet baskısı olduğu söylenebilir. Sağlam altyapıya, yüksek sermayeye, kalifiye iş gücüne, bilgi ve deneyime sahip yabancı bankalarla rekabet edebilmek için, yerel bankalar da kendilerini yenilemek ve kuvvetlendirmek durumunda kalmaktadırlar. Yabancı bankalar rekabeti güçlendirirken diğer taraftan da, bankalar dışındaki sigortacılık işleri, emeklilik fonları, leasing ve factoring şirketleri gibi mali kuruluşların da önemli bir büyüme performansı göstermesinde etkili olmaktadır.¹¹Yabancı bankalar, sektördeki elemanları kendilerine çekmekte, bu kişilerin birikim ve tecrübelerini artırarak, onlara yüksek ücret ve iyi sosyal statüler sağlamaktadırlar. Bu durum ilk etapta ulusal bankaları eleman sıkıntısı ile karşı karşıya bıraksa da uzun vadede sektörde birikimli insan gücüne sahip bir bankacılık sektörünün oluşmasını sağlayacaktır (Çakar,2005;43). Yabancı bankalar aynı zamanda piyasada müşterilere sunulan hizmetlerin kalite ve çeşitliliğinin artmasını sağlamakta olduklarını söyleyebiliriz.

Türk bankacılık sektörüne yabancı katılımının muhtemel faydaları ve sakıncaları olabileceğini belirtmekle beraber, Türk bankacılık sektörüne yabancı katılımının tarihsel olarak küçük olduğunu, bu nedenle yabancı bankaların Türk bankacılık sektörünün oligopol istik yapısını ve yüksek konsantrasyonunu fazla etkileyemediklerini belirtebiliriz. Diğer yandan kriz dönemlerinde, yabancı bankaların kaynaklarını krizin etkilerini en aza indirecek şekilde kullanmadıkları, tam aksine krizleri tetikleyici yönde faaliyet gösterdiklerini ve bu nedenle bankacılık sektörüne doğrudan yatırımların (fiziksel girişin) daha önemli olduğuna dikkat çekebiliriz (Yayla vd. 2005; 20-21).

¹¹Bankacılıkta Risk Oranı Yükseldi, www.sabah.com.tr, (03.11.2007)

Yerli bankaların yabancılara satılması, Türkiye hakkındaki gizli bilgilerin yabancı güçlerin eline geçmesine neden olabilecektir. Bankalarda ülkenin reel sektörü, tarımı, sanayi, hizmet sektörü, şirketleri, hane halkları ve bireyleri hakkında önemli bilgiler mevcuttur. Bu bilgiler sayesinde kimin ne kadar geliri olduğu, harcamaları, servet miktarı ve bileşimi, kişilerin ve kurumların finansal varlık profili kolayca öğrenilmektedir. Bu bilgileri, ekonomik ve ticarî, hatta siyasî amaçlarla, her türlü işlerini yürütürken, başka şirketleri satın alırken, Türkiye hakkında strateji oluştururken, ülkemiz aleyhine kullanmalarına neden olabilecektir.

Yabancılaşma bütün ekonomiye yayılarak bankaların yanı sıra, aracı kurumların, sigorta ve “leasing” sektörlerinde yani finansal sektörde ağırlıklı olarak yabancı veya küresel sermayeli bir karakter kazanmasına ve bu durumun hızla ekonominin diğer sektörlerine de bulaşmasına neden olabilecektir. Yabancı bankaların artması ulusal politikaları engelleyebilmekte, bankalar yabancılaştıkları ölçüde ulusal politika uygulanmasına kayıtsız, hatta karşı olabilmektedirler.

Yabancı sermayeli bankalar millî kaynakları ülke dışına aktarmaktadırlar. Bu durumun kâr transferi, kredilendirme ve cari açık olarak üç yönü vardır. Yabancı bankalar kazandıkları yüksek gelirleri, genellikle dövizle çevirerek yurt dışına transfer etme şeklinde ülke dışına kaynak çıkışına neden olmaktadır. Böylece, ülke zaten dış borç faizi için kaynak kaybederken, buna bir de bankaların kâr transferleri eklenmiş olacaktır. Türkiye’de en yüksek faizi yabancı bankalar almaktadır.

Banka satışıyla, kredilendirme imkânı yabancıların eline geçmektedir. Bu durumda, o ekonominin tasarrufları başka bir ülkenin ekonomisinin geliştirilmesinde kullanılmaktadır. Bu nedenle gelişmekte olanlar hariç hemen her ülke bankacılıkta yabancı sermayeyi, genel bankacılığa yabancıların hâkimiyeti açısından ve kullanılan kredilerin başka ülkelere kaydırılması açısından sınırlandırmışlardır.

Yabancıların yurt içinde üretilen gelir ya da tasarrufu kendi merkezlerine aktarması, cari açığı olumsuz etkilemektedir. Yabancılar bugün banka almak için para getirir, bu durum cari açığın kapanmasına neden olur ancak yarın, aynı yabancılar kâr transfer ederek cari açığın daha çok artmasına sebep olmaktadır. Türkiye’ye gelen yabancı sermaye "gelirin yurt içinde yaratıldığı dört sektörde yoğunlaşma eğilimi göstermektedir. Bu sektörler toptan ve perakende ticaret, elektrik üretim ve dağıtımı, Telekom iletişim ile bankacılık sektörüdür. Bu sektörlerin ortak özelliği, yaratılan gelirin ya da tasarrufların yurtiçinde yaratılıyor olmasıdır. Dolayısıyla bankacılıkta dış âlemden sağlanan ihracat geliri yoktur. Yapı böyle oldukça yabancılar yurtiçinde üretilen gelir ya da tasarrufu kendi merkezlerine aktarmaktadırlar.

Bu da cari açığı olumsuz etkilemektedir.¹²Türk bankacılık sektöründe yabancı banka sayısının artması bankaların yönetim kurallarını da etkilemiştir. Bankaların yönetim kurullarındaki yabancı yönetici sayısı artış göstermiştir. Yabancı yöneticilerden bazıları, yönetim kurulu başkanlığı gibi doğrudan bankanın işleyişini kontrol eden mevkilerde bulunmakta diğerleri de gerek yurtdışındaki merkezleri, gerekse Türkiye’de oluşturdukları ekipleri aracılığıyla etkin bir şekilde yönetime katılmaktadır. Yabancı yöneticilerin yönetim kurullarına girmesi, yeni bir dönemin de startını vermiştir. Bu yeni dönemde önce kurulların dili İngilizce olmuştur. Ardından, her fırsatta tartışılan yönetim kurulu toplantılarının gündem ve sıklığı konusunda da değişiklikler yaşanmıştır.¹³Yabancı sermayenin yaratacağı etkiler arasında yer alan önemli bir noktada, ekonominin resesyona girdiğinde veya makro göstergelerde dalgalanma yaşandığında yabancı menşeli bankaların nasıl bir davranış sergileyecekleridir. Yabancı bankalar ekonominin iyi gittiği zamanlarda kredi musluklarını sonuna kadar açmakta, kredi kullanımlarında gayet cömert davranmakta ancak ekonomide yaşanan dalgalanmalarda veya daha ciddi krizlerde kullandırılan kredilerin çağırılması da dahil, kredi kullanımlarını oldukça azaltmaktadırlar. Böylece resesyona giren ekonomi, kredi pazarının daralmasıyla çarpan etkisi şeklinde dalgalanmanın boyutu artmakta ekonomik büyüme daha da düşmektedir.¹⁴

4. SONUÇ

Ülkemizde bankalar dışında gelişmiş, mali araçların olmaması ve sermaye piyasasının yeterince derin olmaması sebebiyle, bankacılık sektörü, mali sistemimizin temelini oluşturmakta, tasarruflarının toplanması ve kullanıcılara dağıtılmasında çok önemli bir rol oynamaktadır. Ülkemizde bankalar sadece yurtiçi kaynakların toplandığı ve kullandırıldığı bir sektör değil aynı zamanda yurt dışı kaynakların da önemli bir kısmının sağlandığı sektördür. Bu nedenle güçlü ve istikrarlı bir ekonomik yapı için, bankacılık sektörünün sorunsuz bir şekilde işlemesinin sağlanması çok önemli ve gereklidir.

¹²Cihan Dura, Bankaların Yabancıların Eline Geçmesi Neden Tehlikelidir?, <http://www.21yyte.org/tr/yazi.aspx?ID=942&kat=16>; (15/09/2007)

¹³Hande D. Süzer, Kurallarda Yenileniyor, http://www.capital.com.tr/haber.aspx?HBR_KOD=4230 (1/08/2007).

¹⁴Bankacılıktaki Yabancılaşmayı Nasıl Anlamalı, http://www.stratejikboyut.com/article_detail.php?id=65; (23/09/2007)

Bankacılık sektöründe gerçekleştirilen gelişmeler ve yenilikler yabancıların ülkemize, ilgilerini artırmıştır. 2004 yılından itibaren yabancıların sektöre girişi ve aktif içindeki paylarının artışı hızlanmıştır. Yabancı bankaların satın alma ya da birleşme şeklinde hızlı olarak sektöre girmeleri, yaptığımız değerlendirme sonucunda, yabancı bankaların ülkemiz açısından çok olumlu bir etki yaratmayacaklarını aksine, kriz dönemlerinde krizi destekler nitelikte hareket edeceklerini ortaya koymaktadır. Bu nedenle yabancı bankaların sektöre girişinin sınırlandırılmasının, özellikle büyük ölçekli bankaların özelleştirilmesinde, yabancı sermayenin sınırlandırılmasının bankacılık sektörümüzün gelişmesi ve elde edilecek yüksek kar marjının ülkemizde kalması için gerekli olduğunu düşünüyoruz.

KAYNAKÇA

- AKGÜÇ, Öztin, (2007) “Türkiye’de Yabancı Bankalar”; Muhasebe ve Finansman Dergisi; Sayı:36; 13
- AKTAŞ, Hüseyin ve KARGIN, Mahmut, (2007) “Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı ve Ulusal Bankaların Finansal Oranlar Açısından Karşılaştırılması”; Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F., Yönetim ve Ekonomi Dergisi; Cilt.14; Sayı.2; 32
- AYSAN, Ahmet F. & ŞANLIPINAR, Ceyhan, (2007) ‘Why Do Foreign Banks Invest In Turkey?’; http://mpa.ub.unimuenchen.de/5491/1/MPRA_paper_5491.pdf, “Asker Bankasını 2.7 Milyar Dolara Sattı” <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=224585>; (20/06/2007) “Bankacılık Sektöründe Risk Oranı Yükseldi”, <http://www.sabah.com.tr> (03.11.2007)
- ATO, (2006) “Paranın Yabancı Damatları Raporu”, <http://www.atonet.org.tr/turkce/bulten/bulten.php3?sira=430>
- BAŞAK, Levent, (2007) “Türkiye’de Yabancı Banka Hukuku ve Yabancı Bankalarla İlgili Bazı Hususların Analizi”; Bankacılar Dergisi; Sayı:63;6.
- BULUT, Yiğit, (2008) “AKP’nin Kurucusu Feryat Ediyor”, <http://w9.gazetevatan.com/haberdetay.asp?Newsid=163143&Categoryid=4>; (21/02/2008)
- ÇAĞLAYAN, Levent, (2007) “Bankacılıktaki Yabancılaşmayı Nasıl Anlamalı? http://www.stratejikboyut.com/article_detail.php?id=65. (23/09/2007)

- ÇAKAR, Vesile, (2005) Yabancı Sermayeli Banka Girişleri ve Ulusal Bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkileri, <http://www.temb.gov.tr>; 42-44
- DURA, Cihan, (2007), “Bankaların Yabancıların Eline Geçmesi Neden Tehlikelidir?”, 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, <http://www.21yyte.org/tr/yazi.aspx?ID=942&kat=16>, (06/10/2007)
- FİDANOĞLU, Dilek Filiz, (2006) “Türk Bankacılık Sistemi Yok Oluyor”; <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=617&sayfa=23>, (21/08/2006)
- KARLUK, Rıdvan, (1999) Türkiye Ekonomisi, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., Gözden Geçirilmiş 6. Baskı; 72.
- KUNT, DEMİRGÜÇ, Aslı, (2000) “Yabancı Bankaların Yerel Bankaların Etkinliği Üzerindeki Etkisi”, <http://www.tbb.org.tr/turkce/seminer/Asli.ppt#266.1>,
- SEVİMESER, Nüri Cemhan, (2005) Yabancı Bankaların Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Faaliyetleri ve Etkileri, Türkiye Açısından Bir Değerlendirme, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi; 40
- SÜZER, Hande, (2007) “Kurallarda Yenileniyor”, Capital Aylık İş ve Ekonomi Dergisi, http://www.capital.com.tr/haber.aspx?HBR_KOD=4230; (1/08/2007)
- ŞANLI, Ufuk, (2006) “Türkiye’de Banka Alan Yabancılar Nereye Koşuyor”, Aksiyon Dergisi, Sayı: 624, Yıl:12, http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=25944&yorum_id=1450; (20/11/2006)
- TBB (2005). “Yabancı Bankalar” <http://www.tbb.org.tr/turkce/dergi/dergi52/1-yabancibankalar.pdf>
- TBB ;2008; Türk Bankacılık Sisteminde Banka Şube ve Personel Bilgileri, http://www.tbb.org.tr/v12/son_eklenenler.asp?yil=2008, (30/09/2008)
- “Türk Bankaları Neden Kapışılıyor?” <http://www.forumpaylas.net/showthread.php?t=9305>
- YAYLA vd., (2005) Bankacılık Sektörüne Yabancı Girişi: Küresel Gelişmeler ve Türkiye, http://www.bddk.org.tr/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari/13012005-6.pdf;20-21